Jún 2020

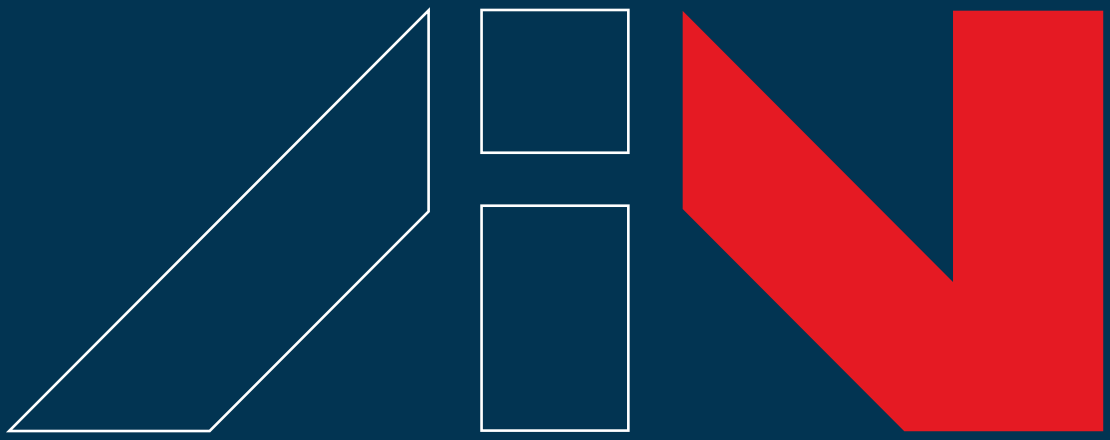

Záverečná správa z 2. fázy projektu

HODNOTENIE VEREJNEJ POLITIKY VZDELÁVANIA DOSPELÝCH NA SLOVENSKU

Projekt OP EVS

Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých
č. 314011K061

ACADEMIA ISTROPOLITANA NOVA

Operačný program Efektívna verejná správa

Európska únia
Európsky sociálny fond

Vydala Academia Istropolitana Nova

Svätý Jur

ISBN 978-80-99976-01-7

Táto Hodnotiaca správa z októbra 2019 je súčasťou série správ pripravených AINovou a expertmi z partnerských organizácií zameraných na mapovanie, hodnotenie a prípravu odporúčaní verejnej politiky vzdelávanie dospelých uplatňovaných v regiónoch Slovenska.

Kolektív autorov:

K. Cigánová (AINova), M. Deneš (MŠVVŠ SR), G. Ebner (EAEA/BE), Ľ. Gállová (ŠIOV), Š. Grajcár (ZKPRK), S. Chomová (AKOI), T. Jääger (ANDRAS/ EE); M. Jendeková (AINova), M. Krystoň (UMB B. Bystrica), M. Lukáč (PU Prešov), S. Lukáčová (PU Prešov), A. Sotošek (SIAE/SI), I. Studená (CSPV SAV), K. Šilhár (AIVD), Z. Štefániková (AINova)

Obsah

Zoznam použitých skratiek 4

Úvod 5

Terminológia 7

1.Téma: Štatistické zisťovanie účasti dospelých na vzdelávaní 8

2. Téma: Dostupnosť vzdelávania dospelých v regiónoch. 10

Vzdelávanie dospelých na úrovni VÚC 10

Vzdelávanie dospelých na úrovni miest 12

Vzdelávanie dospelých poskytované VŠ 14

Vzdelávanie dospelých poskytované verejnými a súkromnými vzdelávacími inštitúciami a MVO 15

Vzdelávanie dospelých poskytované zamestnávateľmi 16

Vzdelávanie dospelých sprostredkované ÚPSVAR 18

Vzdelávanie dospelých poskytované múzeami, knižnicami, osvetovými strediskami ai. 19

3. Téma: Vzdelávanie a informovanosť znevýhodnených skupín 20

4. Téma: Kvalita vzdelávania dospelých a validácia 21

Kvalita 21

Validácia 23

5. Téma: Kariérové poradenstvo 24

Aktéri a propagácia VD na národnej úrovni 25

Aktuálne projekty a dokumenty vo VD 26

Zhrnutie 27

Príloha 1 - Porovnanie politiky vzdelávania dospelých na Slovensku, v Slovinsku a v Estónsku

Zoznam použitých skratiek

AES	Prieskum vzdelávania dospelých (Adult Education Survey)
AIVD	Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých
AKOI	Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií
AOTP	Aktívne opatrenia trhu práce
ASUTV	Asociácia univerzít tretieho veku
CKO	Centrálny koordinačný orgán
COVP	Centrum odborného vzdelávania a prípravy
CPPPaP	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie
CVTI	Centrum vedecko-technických informácií
CŽV	Celoživotné vzdelávanie
DALV	Výkaz o ďalšom vzdelávaní
DPŠ	Doplňujúce pedagogické štúdium
ĎV	Ďalšie vzdelávanie
EK	Európska komisia
EKR	Európsky kvalifikačný rámec
EQAVET	Európsky referenčný rámec zabezpečenia kvality (European Quality Assurance in Vocational Education)
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
ET	Vzdelávanie a odborná príprava (Education and Training)
EÚ	Európska únia
IPC	Informačno-poradenské centrum
LFS	Výberové zisťovanie pracovných síl (Labour Force Survey)
KOS	Krajské osvetové stredisko
MPC	Metodicko-pedagogické centrum
MŠVVŠ SR	Ministerstvo školstva vedy výskumu a športu SR
MVO	Mimovládna organizácia
MÚ	Mestský úrad
NIU	Neformálne a informálne učenie sa
NRO	Najmenej rozvinutý okres
OECD	Organizácia pre európsku spoluprácu a rozvoj (Organisation for European Co-operation and Development)
OZ	Občianske združenie
PIAAC	Program medzinárodného hodnotenia kompetencií dospelých (Programme for the International Assessment of Adult Competencies)
PHSR	Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja
RRA	Regionálna rozvojová agentúra
RÚZ	Republiková únia zamestnávateľov
RVC	Regionálne vzdelávacie centrum
VD	Vzdelávanie dospelých
SAAVC	Slovenská akademická asociácia pre celoživotné vzdelávanie
SŠ	Stredné školy
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania
UoZ	Uchádzač o zamestnanie
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
VaV	Veda a výskum
VŠ	Vysoké školy
VÚC	Vyšší územný celok
ZŠ	Základné školy

Úvod

Vzdelávanie dospelých (ďalej VD) je významný nástroj, pomocou ktorého sa dá čeliť zmenám v spoločnosti. Takto je VD vnímané v strategických dokumentoch Európskej komisie, OECD aj UNESCO. V súčasnosti sa jedná najmä o demografické zmeny, zmeny ktoré prináša digitalizácia, ale aj javy spojené napr. s klimatickými zmenami. Považujeme za potrebné zvýšiť povedomie občanov o význame VD, aby si už žiaci v základnej škole uvedomovali význam celoživotného vzdelávania a vnímali ho ako automatickú súčasť života.

Cieľom projektu Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých je sformulovať návrhy na zabezpečenie vzdelávania dospelých v regiónoch tak, aby sa zvýšil záujem dospelých o vzdelávanie. Cieľom je aj modernizácia stratégie celoživotného vzdelávania, ktorá bude reflektovať potreby účastníkov a zároveň aktuálne trendy vzdelávania dospelých v Európe. Toto zadanie sme rozdelili do troch fáz. V prvej fáze sme zbierali informácie a monitorovali situáciu vo vzdelávaní dospelých v slovenských regiónoch. Ich analýzou v predloženej hodnotiacej správe[1] sme zistili, že systém vzdelávania dospelých na Slovensku je veľmi fragmentovaný. Analýzou situácie sme tiež získali podklady k príprave návrhov na zlepšenie existujúcich politík, ktoré sa zaoberajú organizáciou a poskytovaním VD. Ambíciou projektu je ponúknuť návrhy riešení riadiacim pracovníkom na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni a na ich využitie pri tvorbe strategických dokumentov o vzdelávaní dospelých najmä v regiónoch.[2]

Z uskutočneného mapovania verejných politík vzdelávania dospelých na Slovensku môžeme príčiny nedostatočnej účasti dospelých na vzdelávaní rozdeliť do dvoch kategórií. Na jednej strane prieskum národných strategických dokumentov preukázal, že odborné know-how v oblasti vzdelávania dospelých na Slovensku máme. Dokazuje to množstvo strategických dokumentov, ktoré vznikli pred aj po roku 2014. Avšak na druhej strane nemáme dobudované štruktúry na implementáciu stratégií VD do praxe. Problém vidíme v neefektívnej koordinácií vzdelávania dospelých, nedostatočnej podpore na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni, v neujasnenosti rolí jednotlivých aktérov pri zabezpečovaní VD a v slabej propagácii VD.

Vyhodnotené informácie porovnáme so situáciou v iných európskych krajinách, konkrétne v Slovinsku a Estónsku.

Pri príprave projektu sme identifikovali tieto možné príčiny nízkej účasti dospelých na vzdelávaní, ktoré teraz overíme na základe získaných informácií vo fáze monitorovania verejných politík VD:

- nezáujem dospelých ďalej sa vzdelávať
- nedôvera v kvalitu vzdelávania
- slabá propagácia VD a jeho prínosov na národnej, regionálnej aj miestnej úrovni
- slabá informovanosť o možnostiach vzdelávania
- terminologická nejednotnosť
- absencia validácie VD
- kvalita poskytovaného VD nie je garantovaná
- nedostatočné uznávanie VD zamestnávateľmi
- absencia finančného nástroja na podporu VD

[1] V Hodnotiacej správe sa opierame o zistenia v regiónoch a štúdium dokumentov, ktoré sú uvedené v Monitorovacej správe verejnej politiky VD a v jej prílohách.

[2] OECD Skills Strategy Slovak Republic: Assessment and Recommendations, zoberá sa najmä návrhmi v oblasti VD, ktoré sa týkajú vlády SR , resp. niektorých ministerstiev. Naša správa sa zaoberá návrhmi vo VD, ktoré navrhujeme implementovať na úrovni samospráv. Veľmi nás teší fakt, že uvedené správy sa navzájom dopĺňajú a podporujú.

- absencia funkčného systému celoživotného kariérového poradenstva, ai.

Je potrebné uviesť, že sme sa nezaoberali príčinami neúčasti na vzdelávaní z pohľadu dospelých učiacich sa.

Na projekte spolupracujeme s expertmi 13 neformálnych multisektorových partnerov.[3] Partneri reprezentujú inštitúcie, ktoré sa VD profesionálne zaoberajú.

V úvode realizácie projektu v júni 2018 sme definovali vzdelávacie aktivity, ktoré sme zaradili do prieskumu v rámci tohto projektu. Vzdelávanie dospelých, ktoré je dobre inštitucionálne zastrešené, napr. rezortné vzdelávanie, či vzdelávanie zdravotne postihnutých sme zo zoznamu skúmaných aktivít vyradili. Nezaoberáme sa ani vzdelávaním, o ktoré je pravidelne veľký záujem a má svojich tradičných odberateľov aj poskytovateľov, ako je napr. jazykové vzdelávanie, alebo vzdelávanie v autoškolách. Z monitorovania VD sme vynechali vzdelávacie aktivity, ktoré je možné charakterizovať ako informálne učenie sa, keďže sme mapovali situáciu u poskytovateľov a nie u prijímateľov VD.

Monitorovanie verejných politík VD v prvej fáze projektu prebiehalo na úrovni štúdia zverejnených legislatívnych, strategických a vybraných odborných dokumentov, ktoré sa týkajú VD. Nasledoval prieskum v teréne, ktorému predchádzalo vypracovanie dotazníkov a podkladov pre zber informácií. Podklady pre pološtruktúrovaný rozhovor boli použité pri rozhovoroch na odboroch strategického plánovania, odboroch školstva, prípadne sociálnych odboroch na všetkých vyšších územných celkoch a vo vybraných mestách: Trnava, Trenčín, Hlohovec, Liptovský Mikuláš, Zvolen, Prešov, Trebišov. Dotazníky sme rozposlali na Centrá ďalšieho vzdelávania a UTV na univerzitách, na stredné odborné školy, poskytovateľom vzdelávania zo súkromného, verejného a mimovládneho sektora, na regionálne osvetové strediská, do múzeí a knižníc. Viaceré témy formou čiastkových úloh spracovali členovia pracovného tímu a experti neformálnych partnerov so zohľadnením ich odborného zamerania.[4]

Na horizontálnej úrovni sa venujeme vzdelávaniu dospelých, ktoré poskytujú základné, stredné a vysoké školy, súkromné aj verejné vzdelávacie inštitúcie vrátane MVO, zamestnávatelia, ÚPSVAR a kultúrno-osvetové zariadenia. Na vertikálnej osi skúmame ekosystém VD, jeho rozhodujúce prvky, tvorcov podmienok poskytovania VD (národná úroveň) a implementáciu týchto podmienok v praxi prostredníctvom samospráv (regionálna úroveň) VÚC a miest.

[3] Na národnej úrovni je to (1) MŠVVŠ SR – Odbor celoživotného vzdelávania, (2) Štátny inštitút odborného vzdelávania/ŠIOV, (3) Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých/AIVD, (4) Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií/AKOI, (5) Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry. V jednotlivých krajoch sme oslovili (6) Prešovskú univerzitu v Prešove – Fakultu humanitných a prírodných vied, Katedru andragogiky, (7) Univerzitu Mateja Bela v Banskej Bystrici - Pedagogickú fakultu, Katedru andragogiky, (8) Centrum ďalšieho vzdelávania pri Žilinskej univerzite, (9) Mesto Trebišov, (10) Krajské osvetové stredisko v Nitre, (11) Mesto Hlohovec, (12) Vzdelávaciu akadémiu J.A.Komenského v Trenčíne, (13) Vysokú školu ekonómie a manažmentu verejnej správy, Inštitút ďalšieho vzdelávania so sídlom v Bratislave.

[4] Čiastkové úlohy sú uložené v Prílohe 2. Záverečnej správy k 1. fáze projektu.

Terminológia

Odborná terminológia v oblasti vzdelávania dospelých, jej význam a terminologické rozdiely nie sú bežnému občanovi zrejmé, lebo sa s touto terminológiou v praxi nestretáva a propagácia VD v spoločnosti absentuje.

Termín, ktorý sa využíva na označenie nami skúmaného segmentu vzdelávania v európskych dokumentoch, je „vzdelávanie dospelých“[5]. Rada EÚ definuje vzdelávanie dospelých ako „všetky činnosti v rámci všeobecného i odborného formálneho a neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, ktorým sa dospelí venujú po ukončení počiatočného vzdelania a odbornej prípravy“.[6] V tejto správe používame "vzdelávanie dospelých" (ďalej VD) namiesto termínu „ďalšie vzdelávanie" (ĎV) ktorý sa používa v slovenskej legislatíve.

Na základe skúmaných slovenských a európskych dokumentov konštatujeme, že terminológia, ktorá je ukotvená v Zákone 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní nie je v súlade s terminológiou, ktorú používa Rada EÚ[7] vo svojich strategických dokumentoch. Pri preklade odporúčaní Rady do slovenčiny sa bežne používa spojenie „vzdelávanie dospelých“, aj keď tento pojem nie je uvedený v zákone a po obsahovej stránke nevyjadruje to isté ako „ďalšie vzdelávanie“, ktoré sa používa na pomenovanie tohto vzdelávania v zákone o celoživotnom vzdelávaní.

Vzdelávaním dospelých sa na Slovensku zaoberá zákon 568/2009, ktorý sa nazýva Zákon o celoživotnom vzdelávaní. **Celoživotné vzdelávanie** je vzdelávanie „od kolísky po hrob“, teda zahŕňa formálne vzdelávanie – primárne, sekundárne, terciárne a neformálne vzdelávanie (po skončení počiatočného vzdelávania) aj informálne učenie sa. Toto slovenský zákon neobsahuje, venuje sa iba neformálnemu vzdelávaniu dospelých, ktoré nazýva „**ďalšie vzdelávanie“**. Máme tu tri pojmy, ktoré sa používajú v tom istom význame, ale nie sú obsahovo totožné a spôsobujú zmätok v porozumení.

Zatiaľ čo „ďalšie vzdelávanie“ (SK) sa uskutočňuje formou neformálneho vzdelávania a nie je ním možné získať stupeň vzdelania, „vzdelávanie dospelých“ (EK) berie do úvahy vzdelávanie dospelých aj vo formálnom vzdelávaní. Vzdelávaním dospelých je možné dosiahnuť stupeň vzdelania. **Ďalšie vzdelávanie na Slovensku sa nevzťahuje na externé štúdium dospelých na stredných a vysokých školách ani na druhošancové vzdelávanie.**

Často sa vo význame „ďalšie vzdelávanie“ používa spojenie „celoživotné vzdelávanie/ učenie sa“. Je to zaužívaný avšak nie celkom správne použitý pojem. Ďalšie vzdelávanie je len súčasťou celoživotného vzdelávania. **Ako sme už uviedli, terminologická neujasnenosť môže spôsobovať nesprávne chápanie a používanie pojmov „vzdelávanie dospelých“ a „ďalšie vzdelávanie“ a viesť aj ku skresleniu štatistických údajov. Respondenti pri štatistických zisťovaniach musia byť informovaní o rozdieloch medzi formálnym, neformálnym vzdelávaním a informálnym učením sa.**[8]

---

[5] Dospelosť sa v krajinách EÚ líši podľa ukončenia povinnej školskej dochádzky. Dospelý človek je ten, ktorý je v svojej spoločnosti za takého považovaný.

[6] Uznesenie Rady o obnovenom európskom programe vzdelávania dospelých: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN

[7] Uznesenie Rady o obnovenom európskom programe vzdelávania dospelých: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220(01)&from=EN

[8] Štatistika AES podáva vysvetlenie používanej terminológie**. Neformálne vzdelávanie** predstavuje všetky výučbové vzdelávacie aktivity mimo formálneho vzdelávania. Vymedzujúcou charakteristikou neformálneho vzdelávania je, že sa jedná o alternatívu, resp. doplnok formálneho vzdelávania v rámci celoživotného vzdelávania jednotlivca. Prebieha popri formálnom systéme vzdelávania a odbornej prípravy a zvyčajne nie je ukončené vydaním oficiálnych dokladov o získaní kvalifikácie. Cieľom výučbových aktivít neformálneho vzdelávania je

1.Téma: Štatistické zisťovanie účasti dospelých na vzdelávaní

V európskych štatistikách vykazuje Slovensko nízke percento vzdelávajúcich sa dospelých, ale z informácií, ktoré sme zistili pri mapovaní VD **v regiónoch vyplýva, že na Slovensku sa vzdeláva relatívne veľa dospelých ľudí**. Prečo teda dosahujeme také nízke štatistické čísla účasti na vzdelávaní dospelých? Uvedomujú si dospelí účastníci štatistického prieskumu, že absolvovali vzdelávanie v neformálnej, či informálnej podobe?

Výsledky zberu štatistických dát, ktoré sme si všímali, sú zverejňované v rámci európskeho Prieskumu vzdelávania dospelých (Adult Education Survey - AES) a Výberového zisťovania pracovných síl (Labour Force Survey - LFS), výkazov ďalšieho vzdelávania (Ďalšie vzdelávanie – DALV), ktoré zabezpečuje MŠVVŠ SR cez svoju priamo riadenú inštitúciu CVTI a výkazov KULT, ktoré zhromažďuje MK SR.[9]

Pri štatistických zisťovaniach organizovaných EK metódou LFS a AES sú vykázané veľké rozdiely v počte vzdelávajúcich sa dospelých na Slovensku. Zatiaľ čo metóda AES zisťuje účasť na VD za posledných 12 mesiacov a vykazuje 47% (2016) vzdelávajúcich sa, metóda LFS zaznamenáva účasť na VD za ostatné 4 týždne a vykazuje 3,1% (2016) a 4% (2018). Neformálne vzdelávanie a školenie je pri zbere dát definované ako akákoľvek organizovaná vzdelávacia aktivita mimo formálneho vzdelávacieho systému, a mimo prípravy na povolanie.

Je pravdepodobné, že použitá terminológia nie je respondentovi úplne zrozumiteľná. Považujeme za potrebné ďalej sa zaoberať analýzou otázok aj odpovedí v týchto štatistikách pre vysvetlenie zistených rozdielov.

Tabuľka zobrazuje rozdiel v zisťovaniach medzi metódou používanou v LFS, ktorá je referenčná a metódou v AES.

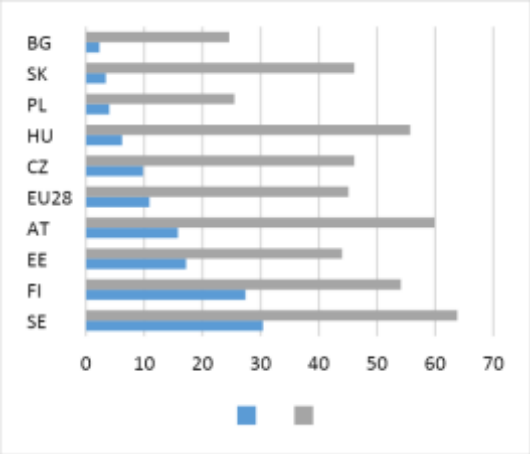

doplniť, rozšíriť alebo prehĺbiť vedomosti, zručnosti a kompetencie jednotlivca. Zahŕňa kurzy, školenia, workshopy, semináre, prednášky, súkromné hodiny a zaučenie, resp. zaškolenie na pracovisku pod odborným vedením.
Nevýučbové vzdelávanie/informálne je neinštitucionálne vzdelávanie, ktoré je zamerané na získavanie nových zručností a vedomostí, na obnovovanie a zdokonaľovanie schopností respondenta. Nevýučbové vzdelávanie zahŕňa samovzdelávacie aktivity ako:
- učenie sa od rodinných príslušníkov, priateľov, kolegov,
- štúdium tlačených materiálov napr. kníh, časopisov, novín, odborných materiálov, vedeckých článkov, manuálov a pod.,
- štúdium pomocou počítača pomocou internetu a webových stránok (online, offline),
- vzdelávanie pomocou televízie, rozhlasu, videa prostredníctvom audiovizuálnych prostriedkov,
- vzdelávanie prostredníctvom prehliadok so sprievodcom v múzeách, historických, prírodných a priemyselných lokalitách,
- štúdium prostredníctvom vzdelávacích centier pokrýva návštevy centier s úmyslom vzdelávať sa.

[9] Štatistické dáta o vzdelávaní sme na stránkach iných ministerstiev nenašli.

Základný metodologický rozdiel spočíva v rozdielnom období merania, v prípade LFS je to mesiac a pri AES rok, za ktorý respondenti uvádzajú účasť na VD aktivitách. Ďalší rozdiel je v rozsahu vzdelávacích aktivít, v prípade AES je zahrnutá aj vzdelávacia aktivita „zaúčanie v práci". Podľa údajov z prieskumu AES v roku 2016 vieme, že polovicu realizovaného neformálneho vzdelávania poskytoval priamo zamestnávateľ (49%), čo je podstatne viac ako je priemer krajín EÚ, kde zamestnávateľ poskytoval vzdelávanie iba v 35%. **I. Studená predpokladá, že rozdiel vo výsledkoch meraní spočíva okrem rozdielneho obdobia v prípade Slovenska aj v zahrnutí vzdelávacej aktivity „zaúčanie v práci" do meraní AES a v štruktúre pracovných miest na Slovensku. Tento predpoklad podporuje aj Prieskum ďalšieho odborného vzdelávania (CVTS – Continuing Vocational Training Survey), ktorý poskytuje informácie o odbornom vzdelávaní v podnikoch nad 10 zamestnancov v rámci EÚ**. [10]

Centrum vedecko-technických informácií každoročne zisťuje účasť dospelých na vzdelávaní pomocou výkazu DALV. Informácie sa zbierajú s ročnou periodicitou a výkazy by mali vypĺňať všetky organizácie, ktoré majú vzdelávanie dospelých v predmete činnosti. Výkaz však nevypĺňajú všetky subjekty VD. Keďže vyplnenie tabuľky predstavuje výraznú administratívnu záťaž a v praxi nie je nesplnenie vykazovania postihované, **vypĺňajú ich iba niektorí poskytovatelia VD a získané údaje sú čiastkové.** V roku 2018 vyplnilo DALV 422 subjektov (pre porovnanie v roku 2017 to bolo 524 subjektov), avšak nevieme povedať z akého počtu poskytovateľov, pričom predpoklad je, že na Slovensku máme minimálne desaťnásobne viac poskytovateľov vzdelávania dospelých. **Výpovedná hodnota štatistiky DALV je teda limitovaná a nedá sa zovšeobecňovať.**

Ministerstvo kultúry v zmysle zákona č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov vykonáva každoročne dlhodobé štátne štatistické zisťovanie v oblasti kultúry prostredníctvom výkazov KULT. Štatistické zisťovanie sa riadi programom štátnych štatistických zisťovaní, ktorý zostavuje Štatistický úrad Slovenskej republiky v súčinnosti s MK SR na obdobie troch rokov. Program štátnych štatistických zisťovaní sa vydáva vyhláškou.

Zber štatistických údajov za oblasť kultúrno-osvetovej činnosti sa uskutočňuje prostredníctvom Ročného výkazu o kultúrno-osvetovej činnosti - KULT (MKSR) 3 - 01[11]. Spravodajskými jednotkami sú obce nad 500 obyvateľov, kultúrno-osvetové zariadenia s regionálnou a celoštátnou pôsobnosťou, Matica slovenská, Ústredie ľudovej umeleckej výroby. **Výkaz zlučuje vzdelávacie podujatia v rôznych oblastiach (záujmovej umeleckej činnosti, občianskeho, profesijného vzdelávania a pod.) bez ohľadu na to, či sa jedná o jednorazové alebo cyklické formy vzdelávania. Týmto dochádza k nárastu počtu podujatí. Pri cyklických formách vzdelávania sa opakovane uvádzajú tí istí účastníci v každom cykle, čím neúmerne narastá počet účastníkov.** Zber údajov bol pôvodne agendou regionálnych osvetových stredísk, ktoré tieto podujatia spoluorganizovali, preto štatistika viac zodpovedala skutočnosti. V súčasnosti je za vypĺňanie údajov zodpovedná obec a metodický pokyn k štatistickému vykazovaniu nie vždy dostatočne popisuje postup pre zber dát, často sa menia ľudia, ktorí túto štatistiku vypĺňajú, preto dochádza k duplicite, nezrovnalostiam, prípadne k skresleniu údajov. Sumárne za oblasť vzdelávania v roku 2017 sa podľa štatistiky KULT uskutočnilo v SR 28 481 vzdelávacích aktivít pre 1 331 391 dospelých účastníkov (mimo detí a mládeže do 18 r.), v roku 2018 to bolo 28 006 podujatí pre 1 104 927 dospelých účastníkov. [12]

Záujmové a občianske vzdelávanie je z pohľadu projektu dôležité, a preto zisťovanie údajov o dospelých účastníkoch tohto vzdelávania považujeme za potrebné. V súčasnosti sú zistené dáta nekonzistentné.

[10] Eurostat Continuing Vocational Training Survey (CVTS) [Trng_cvt_01s], last update: 11.01.2018, [Trng_cvt_12s] last update: 10.01.2018 [Trng_cvt_13s], last update: 10.01.2018; extracted on 05.09.2018.

[11] KULT 3 – 01 http://www.culture.gov.sk/vdoc/424/vysledky-kult-2017-324.html

[12] S. Chomová: príloha k monitorovacej správe MOVED: Vzdelávanie dospelých v Národnom osvetovom centre, 2019

Môžeme konštatovať, že zber dát o počte poskytovateľoch, účastníkoch, o typoch vzdelávania dospelých, metódach a dĺžke vzdelávania sú zaujímavé informácie potrebné pre ďalší regionálny rozvoj, avšak nedarí sa uskutočňovať zber týchto dát na národnej úrovni.

2. Téma: Dostupnosť vzdelávania dospelých v regiónoch.

Vzdelávanie dospelých na úrovni VÚC

Vzdelávanie dospelých sa uvádza vo viacerých strategických dokumentoch vyšších územných celkov (VÚC). V zákone o samospráve vyšších územných celkov, ako aj v zákone o podpore regionálneho rozvoja nachádzame oporu pre iniciatívy v oblasti VD. Zákon 302/2001 Z.z. o VÚC, čl. 4 hovorí, že „(VÚC) utvára podmienky na rozvoj výchovy a vzdelávania najmä v stredných školách a na rozvoj ďalšieho vzdelávania."

Aktualizácia Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR (2012) zmieňuje vzdelanostnú úroveň ako jeden z dôležitých faktorov konkurencieschopnosti regiónu.[13] VÚC aj mestá a obce majú povinnosť túto stratégiu realizovať prostredníctvom svojich plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR). **Vzdelávacie aktivity dospelých sú častokrát uvedené všeobecne ako aktivity „na podporu systému celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva", avšak nie vždy sa zrealizujú. PHSR slúži predovšetkým ako strategický dokument pri zapájaní sa samospráv do výziev financovaných z európskych a štrukturálnych fondov a štátneho rozpočtu SR. Často sa stáva, že očakávaná výzva nie je vyhlásená a finančná podpora napr. aj na vzdelávanie dospelých sa nezrealizuje.** Na zabezpečenie realizácie aktivít plánovaných v PHSR slúžia ročné Akčné plány, ktorých odpočet sleduje zastupiteľstvo.

Konkrétnejšie formulované aktivity a ciele na skvalitnenie vzdelávania dospelých sme našli v niektorých Regionálnych stratégiách výchovy a vzdelávania, Regionálnej inovačnej stratégii, Koncepcii rozvoja a práce s mládežou do 2020, Koncepcia sociálnej politiky ai.

V samosprávnych krajoch prebieha VD v zásade na 4 úrovniach, ako (i) kontinuálne vzdelávanie zamestnancov; (ii) vzdelávanie dospelých na stredných školách; (iii) záujmové a občianske vzdelávanie; (iv) iné.

(i) **Kontinuálne vzdelávanie zamestnancov z**abezpečujú personálne oddelenia VÚC. Sledujú ako sa napĺňa plán vzdelávania, ktorý bol zostavený z požiadaviek pracovníkov.

(ii) **Vzdelávanie na SŠ** zastrešujú Krajské rady pre odborné vzdelávanie. Zabezpečujú komunikáciu medzi SŠ, zamestnávateľmi, MŠVVaŠ, ÚPSVAR a VÚC. SŠ vrátane COVP majú dostatočné odborné aj priestorové kapacity na poskytovanie VD. Poskytujú vzdelávanie dospelých formou nadstavbového, pomaturitného a vyššieho odborného štúdia, akreditovaných kurzov, jazykových kurzov i skúšok na overovanie spôsobilosti, ako aj druhošancového vzdelávania a rekvalifikácií, ktoré zabezpečujú v spolupráci s ÚPSVARmi. V porovnaní s minulosťou cítia menší záujem o VD, otvára sa

[13] Aktualizácia Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR, https://www.vlada.gov.sk/data/files/6951_narodna_strategia_.pdf
Ľudské zdroje – odporúčania k riešeniu problémov str. 44: ♣ podpora vzdelávania, celoživotného vzdelávania a rekvalifikácie (rozvoj podmienok pre procesy odborného vzdelávania a prípravy), ♣ optimalizácia siete a profilu stredných a vysokých škôl v nadväznosti na požiadavky trhu práce, ♣ zvýšenie flexibility vzdelávacieho systému tak, aby zodpovedal požiadavkám trhu práce.

menej tried diaľkového, pomaturitného, nadstavbového štúdia. Dospelí záujemcovia sa hlásia na štúdium napr. kvôli živnosti, alebo potrebe rekvalifikácie.

Prekážkou v poskytovaní druhošancového vzdelávania môže byť aj **slabý finančný normatív** na externého študenta (je to iba 10% z normatívu na riadneho študenta), problém s priestormi a rozvrhom. Triedy otvárajú len keď majú dosť poslucháčov, takže nízky záujem o druhošancové vzdelávanie spôsobuje, že kvôli normatívu sa triedy neotvoria. Súkromné školy môžu otvárať triedy neobmedzene.

Vytváranie tréningových centier sa pomaly rozbieha aj na SOŠ v najmenej rozvinutých okresoch (NRO).[14] V niektorých NRO sa **nevyčerpané finančné zdroje na vytvorenie tréningových centier** pre dospelých presunuli do financovania Regionálnych centier vzdelávania zameraných na poskytovanie rekvalifikácií. Implementácia schválených Akčných plánov v NRO začala až v roku 2018-2019, preto zatiaľ nie sú k dispozícii žiadne merateľné ukazovatele v počte vyškolených dospelých absolventov. Založenie centier poradenstva a služieb zamestnanosti zahŕňajúce kariérové a profesijné poradenstvo v NRO bolo naplánované. Keďže v NRO **nie je dopyt po službách kariérového poradenstva** a považujú ich skôr za úlohu pre ÚPSVAR, centrá poradenstva nezaložili.

Pri druhošancovom vzdelávaní je evidentné, že SŠ čakajú na to, že sa záujemcovia budú hlásiť na štúdium sami z vlastnej iniciatívy. Avšak znevýhodnené skupiny obyvateľstva, ktorých sa druhošancové vzdelávanie najviac dotýka, o týchto vzdelávacích možnostiach najčastejšie nevedia, nie sú v možnostiach ďalšieho štúdia zorientovaní a **potrebujú, aby ich niekto oslovil a asistoval im pri zápise do školy druhej šance. Z vlastnej iniciatívy nenavštívia ani poradenské centrá.**

Otvorená je aj otázka miesta a metód vzdelávania v školách druhej šance. **Učiteľ** základnej alebo strednej školy, ktorý je oprávnený učiť aj v školách druhej šance, je počas pregraduálnej prípravy **pripravovaný na prácu s cieľovou skupinou detí a mládeže, nie s cieľovou skupinou dospelých učiacich sa.**[15] O otázkach nadobúdania základných zručností sa diskutuje v rámci realizácie medzinárodného projektu, kde je hlavným partnerom za Slovensko Štátny inštitút odborného vzdelávania *BLUESS* - Blueprints for Basic Skills Development in Slovakia / Plán rozvoja základných zručností na Slovensku.

(iii) Podľa zákona č. 189/2015 Z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti poskytujú samosprávne kraje záujmové vzdelávanie a rozvoj záujmovej umeleckej činnosti. Koordinujú ich odbory kultúry cez regionálne osvetové strediská (ROS).

(iv) Iné/ad hoc vzdelávacie aktivity formou neformálneho vzdelávania (koncerty, konferencie, prednášky, práca s rómskou komunitou v komunitných centrách, dobrovoľnícka práca) zabezpečujú na VÚC najmä odbory kultúry a sociálnych vecí.

VÚC nepoužívajú pre organizované vzdelávacie aktivity pojem vzdelávanie dospelých, nepracujú s touto terminológiou.

[14] Informácie formou ankety poskytli 3 NRO: Trebišov, Lučenec, Rimavská Sobota

[15] Druhošancové vzdelávanie má svoje špecifiká a odlišnosti, najmä vo vzťahu k cieľovej skupine a k podmienkam jeho realizácie. Zákon č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch ani vyhláška MŠ SR č. 437/2009, ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov nestanovuje učiteľom základných a stredných škôl osobitnú lektorskú prípravu ako podmienku pre vzdelávanie dospelých v školách druhej šance.

Pre aktivity VD nemajú vyčleneného pracovníka ani žiaden útvar na úrade. Každý odbor podáva správu o vzdelávacích aktivitách samostatne. Sumárne sa čísla o poskytnutom vzdelávaní dospelých nedostanú do jednej tabuľky, lebo ich zabezpečujú rôzne odbory na VÚC (odbor personálny, kultúry, sociálnych vecí, školský odb.) cez rôznych poskytovateľov vzdelávania.

Z informácií získaných rozhovormi s pracovníkmi VÚC v rokoch 2018 a 2019[16] je zrejmé, že niektoré samosprávne kraje plánujú v aktualizovaných PHSR zamestnať analytikov a vytvárať vlastné štatistiky a databázy s cieľom získať analytické výstupy. Úlohou analytikov bude zbierať a analyzovať informácie o činnosti VÚC a o priamo riadených organizáciách. Do tohto plánu bude zahrnutá aj oblasť vzdelávania dospelých. Podľa zistených informácií, žiadny samosprávny kraj nezbieral a nevyužíval informácie o vzdelávaní dospelých pre prognózovanie vzdelávacích aktivít v regióne. Avšak uvedomujú si, že má veľký význam poznať vzdelávacie potreby obyvateľov kraja aj jednotlivých cieľových skupín.

Mechanizmus podporného financovania VD na úrovni VÚC nie je zavedený. VÚC majú systém financovania rôznych aktivít (dotačná schéma). **Na systematický prístup k podpore VD by potrebovali vyčleniť financie.**

VÚC spolupracujú s viacerými poskytovateľmi alebo sprostredkovateľmi VD, napr. s úradmi práce kvôli rekvalifikáciám; s MVO, ktoré sa zaoberajú sociálne vylúčenými skupinami; so SŠ kvôli druhošancovému vzdelávaniu. V niektorých VÚC je dobre rozvinutá spolupráca s Regionálnymi rozvojovými agentúrami, ktoré poskytujú v regióne poradenstvo aj VD. Niektoré VÚC úzko spolupracujú s Jednotou dôchodcov a Úniou žien v rámci prípravy vzdelávania na univerzitách tretieho veku (UTV). **Nevytvárajú si register organizácií, ktoré poskytujú VD.**

Na otázku, aké typy VD by mal VÚC riešiť, sme získali najviac odpovedí zameraných na zamestnateľnosť dospelých a rekvalifikácie, na druhom mieste bola inklúzia vylúčených osôb spolu s rozvíjaním záujmov. **Zapájanie obyvateľov do života komunity pomocou občianskeho vzdelávania nepovažovali pracovníci VÚC za svoju parketu. Každá VÚC si hľadá vlastné možnosti riešenia definovaných problémov.**

Za bariéry, ktoré brzdia rozvoj VD v regiónoch považujú pracovníci VÚC časté personálne zmeny vo vedení VÚC, chýbajúce personálne zastrešenie tejto agendy, chýbajúci vyškolený tím pracovníkov, ktorý by sa VD zaoberal a pripravil víziu pre VÚC.

Samosprávne kraje neposkytujú kariérové poradenstvo, napriek tomu, že jeho poskytovanie považujú za veľmi potrebné.

Samosprávne kraje nevyužívajú užšiu spoluprácu a sieťovanie s inými VÚC za účelom získania/ odovzdania skúseností a dobrej praxe vo VD.

Vzdelávanie dospelých na úrovni miest

Mestá majú podľa Zákona č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení § 4 Samospráva obce bod h) povinnosť utvárať a chrániť zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce,

[16] Prieskum formou pološtruktúrovaného rozhovoru sa uskutočnil v rámci projektu vo všetkých VÚC v rokoch 2018-2019.

chrániť životné prostredie, ako aj utvárať podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na **vzdelávanie,** kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport.

Vzdelávanie dospelých, ani ďalšie či celoživotné vzdelávanie sa v zákone doslovne neuvádzajú, avšak vzdelávanie ako také je možné chápať v celej šírke.

Mestá sa taktiež rozvíjajú na základe plánov hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Vo všeobecnosti si mestá vypracovávajú strategické dokumenty vo vlastnej réžii, v spolupráci viacerých oddelení.

Respondenti[17] na všetkých MÚ mali pomerne jasnú predstavu o význame vzdelávanie dospelých pre kvalitu života v mesta. Za najdôležitejšie považujú napr. vzdelávanie v osobnostnom rozvoji, profesijné vzdelávanie, vzdelávanie pre lepšiu inklúziu a rekvalifikácie.

V mestách sa VD najčastejšie spája so vzdelávaním zamestnancov MÚ a s kontinuálnym vzdelávaním napr. pedagógov na školách alebo zdravotníckeho personálu. Vzdelávanie občanov mesta tiež považujú za veľmi dôležité, lebo ako uvádzajú v rozhovoroch ”mnohí občania nepoznajú svoje práva a povinnosti”.

MÚ poznajú organizácie poskytujúce VD v mestách, oceňujú ich vplyv na občanov a snažia sa s nimi spolupracovať. Za bariéry vo VD považujú čas potrebný na vzdelávanie a skutočnosť, že sa vzdelávanie neodrazí na plate. Väčšina miest podporuje vzdelávanie dospelých nepriamo cez svoj dotačný systém a snaží sa prepájať aktivity verejných a neverejných poskytovateľov VD, či iných služieb s cieľom posilniť ich spoluprácu. MÚ si uvedomujú význam takýchto aktivít, napriek tomu **je VD nesystematickou aktivitou, ktorej sa cielene na MÚ nevenuje žiaden pracovník.**

Mestá spolupracujú s poskytovateľmi VD s cieľom podporiť plánované aktivity napr. v oblasti zdravia, športu, kultúry a pod. Podporujú poskytovanie priestorov na školách pre vzdelávanie dospelých (otvorená škola). Spolupracujú s úradmi práce na poskytovaní rekvalifikácií na SŠ aj s univerzitami ohľadne vzdelávania seniorov. Mestá v rámci vzdelávania dospelých sami organizujú aktivity či už neformálneho vzdelávania alebo informálneho učenia sa, vykazujú spoluprácu s poskytovateľmi, napr. Mestským kultúrnym strediskom, Centrom voľného času, knižnicou, múzeom ai. **Oficiálna sieť partnerov VD však neexistuje, vznikajú skôr individuálne databázy budované na jednotlivých oddeleniach. Oslovené mestá nevyhľadávajú poskytovateľov VD v teréne a neuvažujú o zbieraní a poskytovaní informácií o možnostiach VD.**

Mestá vo všeobecnosti neposkytujú kariérové poradenské služby, ale niektoré mestá zabezpečujú bezplatné právne poradenstvo pre občanov, napr. dôchodcov, alebo študentov.

MÚ poznajú vzdelanostnú úroveň svojich obyvateľov, lebo s nimi užšie spolupracujú ako VÚC. Organizujú pre obyvateľov rôzne vzdelávacie aktivity, predovšetkým neformálneho charakteru v spolupráci s celou škálou poskytovateľov vzdelávania. Majú k dispozícii zoznam najčastejších poskytovateľov VD.

V svojich strategických dokumentoch neplánujú venovať VD zvýšenú pozornosť.

[17] Prieskum formou pološtruktúrovaného rozhovoru sa uskutočnil v rámci projektu vo všetkých VÚC v rokoch 2018-2019.

Vzdelávanie dospelých poskytované VŠ

VŠ majú inštitucionálny i personálny potenciál na to, aby dokázali identifikovať vzdelávacie potreby dospelej populácie v regióne, kde pôsobia a čiastočne ich uspokojovať.

Strategickým dokumentom rozvoja VŠ je Dlhodobý zámer (DZ) VŠ. V Európskej univerzitnej charte o celoživotnom učení sa, na ktorú sa viaceré VŠ vo svojom DZ odvolávajú, je úlohou č.1: Zapracovať koncept rozšíreného prístupu k CŽV do inštitucionálnych stratégií. Avšak 50% skúmaných DZ vôbec neodkazuje na zdrojové strategické dokumenty. Môžeme konštatovať, že rozpracovanie VD je na rôznych VŠ na rôznej kvalitatívnej úrovni. Vo viacerých DZ sú otázky rozvoja VD inštitucionálne ukotvené v podobe Centier ďalšieho vzdelávania. Opakovane sa v DZ nachádza odkaz na stratégiu Európa 2020, avšak bez zreteľnej väzby na tie ustanovenia, ktoré súvisia s problematikou VD.

Zákon o vysokých školách v článku 1 uvádza, že vysoké školy napĺňajú svoje poslanie aj "poskytovaním ďalšieho vzdelávania a organizovaním vzdelávania a organizovaním atestácií pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov".[18]

VŠ poskytujú a rozvíjajú VD niekoľkými spôsobmi:

(i) externou formou štúdia. Skúsenosti z praxe jednoznačne poukazujú na fakt, že predĺženie štandardnej dĺžky štúdia je jednou z hlavných príčin poklesu záujmu o externé formy štúdia na VŠ v SR. Taktiež treba uviesť, že externé štúdium je na Slovensku spoplatnené (par. 92 zákona o VŠ).

(ii) realizáciou doplňujúceho štúdia pre absolventov iných odborov. Ak má VŠ akreditovaný nejaký študijný program, má právo v rámci tejto akreditácie realizovať aj iné formy štúdia, napr. doplňujúce pedagogické štúdium (DPŠ) pre absolventov iných odborov.

(iii) akreditovanými/neakreditovanými kurzami realizovanými na úrovni katedier. Katedry môžu samostatne, alebo v spolupráci s inými pracoviskami pripraviť a realizovať rôzne akreditované aj neakreditované vzdelávacie programy podľa Zákona 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní. Špecifický spôsob vstupu katedier do oblasti VD sú vzdelávacie aktivity realizované katedrou v rámci riešenia konkrétnych vedeckých, resp. rozvojových projektov. V danom prípade ide zväčša o jednorazové, alebo krátkodobé formy vzdelávania.

(iv) Centrá ďalšieho vzdelávania (CĎV), ktoré realizujú VD na VŠ nemajú spravidla prepracované strategické plány pre poskytovanie VD s jasným rozvojovým cieľom podľa zamerania univerzity. Ich vzdelávacie aktivity sa väčšinou snažia vyplniť medzery na vzdelávacom trhu (projektový manažment, cudzie jazyky, počítače). V zásade poskytujú vzdelávanie pre vlastných zamestnancov, pre širšie publikum a zároveň je to propagácia univerzity.

(v) Univerzity tretieho veku (UTV), ktoré sú prednostne zamerané na vzdelávanie seniorov, majú rozdelené priority. Pre vekovú skupinu 45 – 60 smerujú vzdelávanie k posilňovaniu kompetencií potrebných pre udržanie sa na trhu práce (digitálnej, finančnej, mediálnej, čitateľskej a matematickej gramotnosti). Priority pre vekovú skupinu 60+ kladú dôraz na rozvoj záujmového vzdelávania seniorov, na podporu tvorby a rozvoja aktivít zvyšujúcich kvalitu života.

(vi) nezanedbateľným prínosom VŠ pre VD je výchova odborníkov v oblasti andragogiky pre prax.

[18] Zákon 131/2002 Z.z. o vysokých školách, Článok 1, odsek 4, písmeno e). https://www.slov-lex.sk/pravne predpisy/SK/ZZ/2002/131/20190901

Spolupráca medzi samosprávami a VŠ sa rozvíja predovšetkým na úrovni prípravy strategických dokumentov, ale zatiaľ sme nezistili žiadne vzdelávacie aktivity dospelých poskytované univerzitami nasmerované na napĺňanie cieľov týchto strategických dokumentov. Pre inštitúcie (národné, regionálne i miestne) sú VŠ relatívne dostupnými partnermi pre potreby odborných prác (výskumy, expertízy, špecifické formy a obsahy vzdelávania ich zamestnancov a pod.). Osobitnou sférou sú potom rôzne kultúrne a sociálne aktivity v regiónoch, na ktorých VŠ participujú. Avšak existuje základná bariéra väčšej spolupráce: súčasný systém hodnotenia VŠ (akreditácia, ktorá neakceptuje aktivity v neformálnom vzdelávaní) a s ním súvisiaci spôsob ich financovania (normatív na evidovaných študentov, ignorancia, resp. dehonestácia pre región zaujímavých a potrebných vedeckých produktov – publikácie, výskumy...) nútia VŠ využívať ich personálnu, intelektuálnu a materiálnu kapacitu primárne na tie aktivity, za ktoré sú hodnotené. Rozvoj regiónu, tzv. tretie poslanie univerzít, popri vzdelávaní a výskume do týchto aktivít nepatria. **Pokiaľ nebudú aktivity súvisiace s tretím poslaním univerzít zahrnuté medzi hodnotené aktivity, tak to bude len okrajová aktivita.**

Na druhej strane je možné, že zo strany regionálnych, resp. miestnych inštitúcií existuje určitá „informačná" bariéra, t.j., ich kompetentní zamestnanci nevedia, čo im môže VŠ pôsobiaca v ich regióne reálne poskytnúť. **Vplyv VŠ na región závisí od intenzívnej spolupráce medzi VŠ a samosprávami. Prvým krokom k takejto spolupráci môže byť napr. podpis Memoranda o spolupráci, ktoré sa už realizujú.**

Tretiemu poslaniu VŠ sa venoval projekt HEREG[19] a vypracoval návrhy pôsobenia VŠ na regionálny rozvoj. **Za dôležité považuje pokrývanie potrieb regiónu so zameraním VŠ na hospodársku oblasť, ktorá je pre región kľúčová.** V projekte sa konštatuje, že VŠ vplývajú na regionálny rozvoj aj v ďalších oblastiach. Spoločným menovateľom spolupráce samospráv s vysokými školami sa javí príprava regionálnych strategických dokumentov. V projekte sa konštatuje, že samosprávy iba vo veľmi obmedzenej miere využívajú spoluprácu s VŠ na regionálnom rozvoji. Ako možné príčiny sú definované nedostatočné finančné zdroje, zameranie samospráv iba na regionálne školstvo a nekompatibilné zameranie spolupracujúcich subjektov, akademické vs. praktické.

V návrhu dokumentu Vízia a stratégia Slovenska do 2030 sa uvádza, že je potrebné **„**naviazanie profilov vysokoškolských pracovísk v regiónoch na potreby trhu práce a dopyt regionálnej ekonomiky tak, aby plnili svoju úlohu pri budovaní inovatívne založených regionálnych ekonomík".[20] Keby sa VŠ takto profilovali vo svojich základných poslaniach, bolo by pre nich omnoho prirodzenejšie rozvíjať i svoje tretie poslanie.

Vzdelávanie dospelých poskytované verejnými a súkromnými vzdelávacími inštitúciami a MVO

Väčšina oslovených verejných vzdelávacích inštitúcií uvádza, že poskytuje vzdelávanie na regionálnej a/alebo národnej úrovni.[21] Mnohé súkromné inštitúcie vrátane MVO sú aktívne aj na európskej úrovni. Vzdelávacie aktivity realizujú najmä na základe vlastného odborného zamerania a dopytu na

[19] Projekt HEREG, https://www.minedu.sk/projekt-posilnenie-ulohy-vysokych-skol-v-regionoch-hereg-ukonceny-v-roku-2016/

[20] Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 (Návrh); Bratislava 2019, str.25, bod 37 https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2019-541

[21] Informácie sú z ankety rozposlanej poskytovateľom vzdelávania dospelých v roku 2019 v rámci riešenia projektu „Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých"

trhu. Pri vzdelávaní najviac zohľadňujú priority svojej firmy, záujmy zamestnávateľov, ale berú do úvahy aj národné a európske politiky. Vzdelávacie programy realizované verejnými poskytovateľmi a MVO môžeme rozdeliť do troch kategórií. Prvé dve kategórie sú viac-menej rovnocenne zastúpené. Prvá prispieva k zvyšovaniu zamestnanosti poskytovaním rekvalifikácií a druhá k zvyšovaniu zručností a poskytovaniu záujmového a občianskeho vzdelávania. V tretej kategórii je povinné normatívne vzdelávanie pre určité povolania.

Dopyt po vzdelávaní zisťujú najmä na základe analýzy trhu a požiadaviek zamestnávateľov.

Cieľovými skupinami sú evidovaní nezamestnaní a mladí nezamestnaní, ale aj zamestnaní ľudia, zamestnanci firiem, ženy a rôzne znevýhodnené skupiny obyvateľstva.

Vzdelávanie vo verejnom sektore prebieha najčastejšie prezenčne a formou e-learningu. V súkromnom vzdelávaní popri prezenčnom vzdelávaní často využívajú formu kombinovaného vzdelávania (blended learning) a koučingu/metoringu.

Na vzdelávaní sa finančne podieľajú rovnako zamestnávatelia ako aj účastníci, alebo je vzdelávanie financované z verejných zdrojov (štátne dotácie, eurofond), najmä v prípade verejného sektora.

Najväčšie problémy pri poskytovaní vzdelávania spôsobuje financovanie a byrokracia spojená s akreditovanými vzdelávacími programami (MVO). Verejní aj súkromní poskytovatelia uvádzajú aj problémy spojené s vhodným prispôsobením vzdelávania potrebám účastníkov (čas, spôsob, obsah, lektori) a so slabou účasťou dospelých z dôvodov nezáujmu o VD.

Na otázku čo by mimovládnym poskytovateľom vzdelávania pomohlo v ďalšej práci, najviac odpovedí (62,5% respondentov) označilo zriadenie centrálneho informačného portálu pre vzdelávanie dospelých v regióne. Verejní poskytovatelia uvádzajú aj jednotné podmienky akreditácie na rôznych ministerstvách, kvalitných lektorov zo štátnej správy a využívanie moderných metód vzdelávania.

Súkromní poskytovatelia VD uviedli sledovanie vzdelávacích trendov, využívanie moderných metód vzdelávania, zjednotenie podmienok akreditácie na rôznych ministerstvách, centrálny informačný portál pre vzdelávanie v regióne a zníženie byrokracie.

Pri výbere vzdelávacích aktivít verejné vzdelávacie inštitúcií viac zohľadňujú národné stratégie a dokumenty (napr. Legislatívny plán úloh vlády, Program rozvoja vidieka na programové obdobie 2014-2020) ako súkromné organizácie, viac spolupracujú s inými verejnými vzdelávacími inštitúciami, vzdelávacie programy majú akreditované vo väčšej miere ako súkromné inštitúcie a akreditáciami garantujú úroveň kvality vzdelávacích programov. Najväčším definovaným problémom je nezáujem zamestnancov vzdelávať sa.

Vzdelávanie dospelých poskytované zamestnávateľmi

Vo všeobecnosti je vzdelávanie dospelých považované za účinný nástroj na osvojenie si inovácií (automatizácia, digitalizácia, internet vecí, e-vládnutie, ai) a zvládnutie kultúrnych zmien spojených napr. s migráciou a zmenou klímy.

Republiková únia zamestnávateľov (RÚZ) vo svojom Návrhu na zmeny v oblasti ďalšieho vzdelávania [22] uvádza aj bariéry vo vzdelávaní dospelých. Jeden z najväčších demotivačných faktorov pre ľudí

[22] Návrh RÚZ na zmeny v oblasti ďalšieho vzdelávania v rámci systému celoživotného vzdelávania na Slovensku, 2018, str. 1

zúčastňovať sa a vynaložiť nemalé finančné prostriedky na kurzy neformálneho vzdelávania **je nízka akceptovanosť dosiahnutého vzdelania zamestnávateľmi. Navyše, dve tretiny ľudí sú presvedčení, že ich neformálne vzdelávanie (kurz) nedokáže dostatočne pripraviť na praktický výkon povolania.**

Nové trendy vytvárajú tlak na aktualizáciu vzdelania. Štvrtá priemyselná revolúcia prináša na trh práce nové príležitosti a výzvy.[23] Prioritou vzdelávania dospelých je podľa Akčného plánu Koncepcie inteligentného priemyslu pre Slovensko funkčný a viaczdrojovo financovaný systém celoživotného vzdelávania. Predpokladá sa príprava a spustenie rekvalifikačných kurzov na rozvoj digitálnej gramotnosti, vo väzbe na potreby inteligentného priemyslu, pre osoby, ktoré sú zamestnané, nezamestnané alebo ohrozené stratou zamestnania. Tu vzniká nová iniciatíva súvisiaca so vzdelávaním dospelých, formulovaná ako konkrétne opatrenie Akčného plánu a je potrebné, aby bola v súlade s ďalšími krokmi na úrovni vlády.

Prenos požiadaviek novovznikajúcich a meniacich sa pracovných pozícií do systému vzdelávania dospelých bude posilnený využitím potenciálu sektorových rád[24], ktoré určujú požiadavky na odborné vedomosti, zručnosti a schopnosti potrebné na vykonávanie pracovných činností. **Vzdelávacie kurzy poskytované zamestnávateľmi sú v prevažnej miere zamerané na oblasti pôsobenia podniku, ale v čoraz väčšej miere sú poskytované aj kurzy pre rozvoj všeobecných zručností,** napr. riešenie a predchádzanie konfliktom, spoznanie vlastnej osobnosti, koučing, rozvoj inovačných zručností, analytické myslenie a mnohé ďalšie. V snahe o udržanie si zamestnancov napreduje aj snaha o ich systematické ďalšie vzdelávanie vo firemnom prostredí. S podporou moderných systémov pre riadenie a rozvoj ľudských zdrojov sú kurzy pripravované s ohľadom na potreby daného zamestnanca a s ohľadom na jeho doteraz nadobudnuté vedomosti, zručnosti a kompetencie.

Z hľadiska celkového prínosu pre účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní v spoločnosti sa vzdelávanie na pracoviskách môže javiť ako značný príspevok, keďže celková zamestnanosť dospelých na Slovensku dosahuje 72,4 %. Nadnárodné a globálne firmy majú v rámci svojej organizačnej štruktúry zvyčajne vytvorené samostatné vzdelávacie strediská, ktoré poskytujú rozvoj vedomostí, zručností a kompetencií celosvetovo.

Systematický prístup k vzdelávaniu zamestnancov nie je dostatočne rozvinutý v sektore malých a stredných podnikov a v oblasti samostatne zárobkovo činných osôb. Pre tieto skupiny podnikateľsky aktívnych subjektov je finančne náročné rozvíjať samostatné vzdelávacie podporné systémy.

Je vhodné rozvíjať spoluprácu podnikov so vzdelávacími inštitúciami a školami, avšak celkový rámec spolupráce týchto subjektov sa rozvíja len pomaly. Ďalšie **podporné nástroje, ktoré by mohli uvedené sektory podnikov a samostatných podnikateľov využiť sú na národnej úrovni v súčasnosti nedostupné.**

[23] Koncepcia inteligentného priemyslu pre Slovensko, http://www.mhsr.sk/inovacie/strategie-a-politiky/smart-industry. Návrh akčného plánu inteligentného priemyslu https://www.mhsr.sk/inovacie/strategie-a-politiky/akcny-plan-inteligentneho-priemyslu-sr

[24] S ohľadom na špecifické potreby jednotlivých sektorov hospodárstva v oblasti vzdelávania boli vytvorené sektorové rady. Sektorová rada je dobrovoľné nezávislé profesijné a odborné združenie zástupcov zamestnávateľov, zástupcov odborových organizácií, vzdelávacích inštitúcií a ďalších organizácií, orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy.

Vzdelávanie dospelých sprostredkované ÚPSVAR

Z pohľadu množstva osôb, ktoré na Slovensku každoročne prechádzali vzdelávaním mimo rámca formálneho vzdelávania z verejných prostriedkov sa Š. Grajcár[25] domnieva, že služby zamestnanosti sú vôbec najväčším verejným objednávateľom vzdelávacích služieb pre dospelú populáciu. V zákone o službách zamestnanosti 5/2004 Z.z. je vzdelávanie explicitne vymedzené ako: vzdelávanie zabezpečené z vlastnej iniciatívy; vzdelávanie a príprava pre trh práce uchádzačov o zamestnanie zabezpečené Úradom práce; a vzdelávanie a príprava zamestnancov pre trh práce.

Cieľové skupiny uvedených vzdelávacích aktivít sú zamestnanci, znevýhodnené skupiny, pracovníci so zdravotným postihom. V prvom rade máme

(**i) vzdelávanie iniciované samotnými uchádzačmi o zamestnanie** (preplatené z Úradu práce). Z celkového počtu národných projektov financovaných z EŠIF iba dva boli zamerané na vzdelávanie a posilňovanie zručností. Boli to projekty REPAS/REPAS+ a KOMPAS. REPAS sa zameriava na rekvalifikáciu, KOMPAS na rozvoj vybraných kľúčových kompetencií (komunikačné, počítačové, jazykové). Projekt REPAS+ za rok 2018 vykazuje úspešnosť 49,14% a projekt KOMPAS 41,10%, pričom pod úspešnosťou sa rozumie, či sa absolventi kurzov do 6 mesiacov uplatnili na trhu práce.[26]

(ii) Vzdelávanie zabezpečené úradom sa poskytuje na základe zhodnotenia schopností, pracovných skúseností, odborných zručností, dosiahnutého stupňa vzdelania a zdravotnej spôsobilosti UoZ najmä v prípade nedostatku odborných vedomostí a odborných zručností, potreby zmeny vedomostí a odborných zručností vzhľadom na dopyt na trhu práce a straty schopností vykonávať pracovnú činnosť v doterajšom zamestnaní. **UoZ, ktorému úrad zabezpečí vzdelávanie, je vzdelávanie poskytnuté bezplatne** na základe dohody, ktorú uzatvorí s úradom.

(iii) Príprava zamestnancov pre trh práce. O príspevok na vzdelávanie a prípravu pre trh práce zamestnancov môže písomne požiadať zamestnávateľ. Rozhodujúcou skutočnosťou pre podanie žiadosti je miesto výkonu práce vzdelávaných zamestnancov. **Základné intenzita pomoci** je **50 %** (max. 70%) oprávnených výdavkov. **Maximálna výška príspevku na vzdelávanie a prípravu pre trh práce zamestnancov je 2 mil. EUR na jeden projekt.**

Vzdelávacie aktivity pre dospelých organizované ÚP sme v projekte detailne nezisťovali, keďže patria do kategórie finančne aj organizačne zabezpečených vzdelávacích aktivít. Úspešnosť vzdelávania je okolo 50%.

P**re úspešnú aktiváciu uchádzačov o zamestnanie (UoZ) je potrebné doplniť prijaté opatrenia o moment vzdelávania, ideálne formou vzdelávania sa na pracovisku** (on-the-job training). Medzinárodné skúsenosti ukazujú, že práve opatrenia zamerané na tréning a vzdelávanie sú najúčinnejšie v boji s nezamestnanosťou a najmä dlhodobou nezamestnanosťou. Vzdelávanie a príprava pre trh práce by sa mala viac zameriavať na UoZ so stredoškolským resp. základným vzdelaním a do mimobratislavských regiónov.

[25] Zdroj: Kariérové poradenstvo vo verejných službách zamestnanosti v kontexte vzdelávania dospelých, PhDr. Štefan Grajcár, Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry napísal pre projekt MOVED, 2019

[26] Úrady práce zaznamenali 24.454 požiadaviek na rekvalifikáciu zo strany uchádzačov. Reálne ukončilo kurzy 22.737. Úspešnosťou projektov sa zaoberal aj Najvyšší kontrolný úrad, ktorý poukázal na to, že absolventi pracovali prevažne na dohody o vykonaní práce a nie na pracovnú zmluvu a tiež, že sa nezisťovalo, či sa absolventi zamestnali v odboroch súvisiacich s kurzami.

Z uvedených skutočností tiež vyplýva, že pre úspešnosť prijatých opatrení je potrebné zintenzívniť spoluprácu medzi úradmi práce, zamestnávateľmi a samosprávami a zapojiť do tohto procesu aj kariérové poradenstvo.

Z finančného hľadiska by zapojeniu väčšieho počtu UoZ do vzdelávania napomohol aktivačný príspevok za účasť na vzdelávaní, či pomoc pri platbe za externé druhošancové vzdelávanie.

Nastavenie vzdelávania dospelých pre trh práce na eurofondy je neudržateľné.

Vzdelávanie dospelých poskytované múzeami, knižnicami, osvetovými strediskami ai.

Osvetová činnosť v súvislosti s výchovou a vzdelávaním dospelých sa na Slovensku s inštitucionálnym zastrešením rozvíjala od vzniku Československa.

V súčasnom zákone 189/2015 Z.z. o kultúrno-osvetovej činnosti[27] je táto definovaná v § 2 bod 1) ako „činnosť, ktorá svojím pôsobením prispieva k rešpektovaniu ľudských práv a rozmanitosti kultúrnych prejavov, k utváraniu kultúrneho spôsobu života, k zvyšovaniu kultúrnej a vzdelanostnej úrovne obyvateľov Slovenskej republiky a k rozvíjaniu tvorivosti ako základnej kultúrotvornej hodnoty spoločnosti.“ Kultúrno-osvetové aktivity poznáme v súčasnosti skôr pod názvom záujmové a občianske vzdelávanie, ktoré poskytujú kultúrno-osvetové organizácie (regionálne osvetove strediská, mestské kultúrne zariadenia), ale aj knižnice, múzeá, divadlá, ai., ktoré zriaďujú samosprávy, štát (ÚĽUV, Matica slovenská) a mimovládne organizácie. Ich charakteristika v zákone je veľmi dobre spracovaná.

Pred rokom 2015, kedy zákon vstúpil do platnosti, sa osvetové centrá venovali aj občianskemu vzdelávaniu v problematike životného prostredia a zdravého životného štýlu.[28] Po roku 2015 ostalo v zákone vzdelávanie o prevencii negatívnych spoločenských javov, informácie o vede a technike a o astronómii. Tieto sú v rámci kultúrno-osvetových tém menej žiadané, ako témy zamerané na rozvoj kultúrneho potenciálu obcí a regiónov, rozvoj záujmovej umeleckej činnosti, neprofesionálneho umeleckého prejavu a pod.

Údaje o počte účastníkov záujmového a občianskeho vzdelávania uvedené v štatistikách KULT vykazujú také vysoké čísla, že vzbudzujú pochybnosti o vierohodnosti získaných dát. Podľa informácií získaných v prieskume štatistika KULT uverejnená na stránkach MK SR nie je zatiaľ dostatočne presne zostavená (duplicitné počty podujatí aj účastníkov). Napriek tomu je z uvedených čísel evidentné[29], že **kultúrno-osvetové organizácie sú popri službách zamestnanosti jedným z najväčších poskytovateľov neformálneho vzdelávania dospelých a preto je potrebné, aby samosprávy, pod ktoré regionálne, krajské, mestské osvetové strediská patria venovali zodpovedajúcu pozornosť obsahovej aj kvalitatívnej stránke vzdelávacích podujatí.**

Po obsahovej stránke čísla uvádzané v štatistike KULT za rok 2018 hovoria, že z celkového počtu

[27] Zákon 189/2015 Z.z. o kultúrno-osvetovej činnosti https://www.zakonypreludi.sk/zz/2015-189

[28] Vzdelávanie v oblasti environmentálnej výchovy je rozpracované v Rezortnej koncepcii environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety do roku 2025, ktorá bola prijatá v roku 2015. https://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59

[29] Štatistika KULT za rok 2018 uvádza v kategórii kultúrno-osvetovej činnosti spolu 28 006 vzdelávacích aktivít, ktorých sa zúčastnilo 1 104 927 dospelých účastníkov; z uvedených 28 006 vzdelávacích aktivít bolo 1773 zameraných na občianske vzdelávanie (6,33%);

vzdelávacích podujatí (28 006) 87,46% podujatí sa zameriava na záujmovú umeleckú a neumeleckú činnosť a tradičné remeslá. 12,54% aktivít je zameraných na občianske vzdelávanie (6,19%), vzdelávanie venované prevencii negatívnych spoločenských javov (2,65%), podpore rovnosti príležitostí a nediskriminácie (0,9%) a profesijnému vzdelávaniu KUČ (2,79%). **Tu vidíme priestor na posilnenie počtu aj kvality vzdelávacích aktivít zameraných nielen na kultúrne aktivity, ale aj na spoločenské a občianske kompetencie. K podobným záverom dospeli autorky štúdie o aktivitách regionálnych osvetových stredísk za rok 2014.**[30]

Záujmové a občianske vzdelávanie dospelých nie je v súčasnosti považované za kľúčové. Pozornosť sa venuje prieskumom VD zameranému na získanie zamestnania, rekvalifikáciu, prípadne získanie zručností, ktoré sú spojené s úspešným uplatnením sa v zamestnaní. Správy o kultúrno-osvetovej činnosti ROS, zhrnuté aj v štatistikách KULT sa nedostanú do širšieho povedomia obyvateľov a zaujíma sa o ne iba úzka skupina ľudí. Avšak podľa definície kultúrno-osvetovej činnosti uvedenej v zákone môžeme konštatovať, že tento typ vzdelávania kultivuje dospelých, kladie základy pre kultúrne správanie sa a aktívne občianstvo, vnímanie rozmanitosti kultúr a rozvíja tvorivosť. **Navyše je medzi obyvateľmi obľúbené a často navštevované. To sú základy, na ktorých sa dajú rozvíjať aj pracovné návyky, rešpektovanie iných kultúr (napr. menšín, cudzincov) a podporovanie aktívneho občianstva (účasť na veciach verejných). Pre osobnostný rozvoj (kam patrí aj záujem o ďalšie vzdelanie) považujeme tento typ vzdelávania dospelých za veľmi dôležitý.**

Vzdelávacie aktivity organizované v knižniciach a múzeách sa v ostatných rokoch rozvíjajú veľmi dynamicky[31]. Centrálny portál edukačných aktivít múzeí SR zverejňuje aktivity na svojej stránke. Knižnice okrem vzdelávacích aktivít rozvíjajú aj medzinárodnú spoluprácu s pomocou financií z európskeho programu ERASMUS+. Kultúrne ustanovizne rozširujú svoje klasické funkcie aj o vzdelávanie detí, mládeže a dospelých. Vo vzdelávacích aktivitách uvedených kultúrnych ustanovizní vidíme do budúcna veľký potenciál.

3. Téma: Vzdelávanie a informovanosť znevýhodnených skupín

Medzi znevýhodnené skupiny obyvateľstva podľa rôznych dokumentov patria skupiny obyvateľstva ohrozené chudobou a sociálnou exklúziou. Medzi najzraniteľnejšie skupiny obyvateľstva, patria imigranti, azylanti, bezdomovci, alebo osoby ohrozené rizikom sociálneho vylúčenia.

Informovanosť o význame a možnostiach vzdelávania dospelých je zvlášť potrebná pre tieto skupiny obyvateľstva, ktoré sa o možnostiach vzdelávania z rôznych príčin nedozvedia, avšak najviac ich potrebujú. Zo znevýhodnených skupín obyvateľstva sa náš projekt venuje najmä vzdelávaniu nezamestnaných dospelých Rómov a migrantov. Prvá, je tradične znevýhodnená skupina a druhá je relatívne nová skupina.

Napriek tomu, že je nedostatok pracovných síl, štrukturálne problémy s pracovným trhom na

[30] A. Hájková, V. Prachárová: Regionálne osvetové strediská: Málo vzdelávania, veľa folklóru, tradícií a tvorivých dielní, Analýza https://www.academia.edu/25633221/Region%C3%A1lne_osvetov%C3%A9_stredisk%C3%A1_M%C3%A1lo_vzdel%C3%A1vania_ve%C4%BEa_folkl%C3%B3ru_trad%C3%ADci%C3%AD_a_tvoriv%C3%BDch_dielne%C3%AD

[31] Centrálny portál edukačných aktivít múzeí SR, na svojej stránke http://muzped.zms.sk/ uvádza databázu edukačných programov múzeí. V máji 2019 tam bolo vložených 75 programov, z toho 10 už bolo realizovaných. Taktiež štatistika KULT 2018 prináša vysoké čísla o vzdelávacích aktivitách v múzeách a knižniciach. http://www.culture.gov.sk/vdoc/424/statne-statisticke-zistovanie-v-oblasti-kultury-za-slovensku-republiku-vysledky-za-rok-2018-353.html

Slovensku pretrvávajú a postavenie nízko-kvalifikovaných a dlhodobo-nezamestnaných, väčšinou dospelých Rómov, sa výrazne nemení. Nie sú dostatočne vzdelaní/vyškolení, a preto sú nezamestnateľní. Opatrenia na zvyšovanie zručností priniesli len veľmi obmedzené výsledky.

Predpokladá sa, že je to spôsobené chýbajúcim vplyvom na znevýhodnené skupiny priamo v mieste ich bydliska, aby sa tak podarilo riešiť napríklad problémy s ich registráciou na úrade práce.

Ďalšou znevýhodnenou skupinou sú migranti. Je nevyhnutné zabezpečiť zvýšenú účasť migrantov na vzdelávaní dospelých. Táto požiadavka je o to dôležitejšia, že dochádza k demografickým zmenám - starnutiu slovenskej populácie a potrebe čoraz väčšieho počtu zahraničnej pracovnej sily. Nejde iba o zabezpečenie zamestnateľnosti nízko-kvalifikovaných a o zmenu v potrebných zručnostiach spôsobenú nárastom automatizácie, ale aj o osvojenie si jazyka a kultúry krajiny, kde pracujú, aby sa dokázali plne integrovať do spoločnosti. **Stránka MŠVVŠ SR uvádza, že vzdelávanie dospelých cudzincov nad 18 rokov, ktorí už nie sú súčasťou formálneho vzdelávania, je na Slovensku zabezpečované prostredníctvom ďalšieho vzdelávania, ktoré prebieha v jednotlivých regiónoch.**

Priamo v teréne sa práci so znevýhodnenými skupinami obyvateľstva, rómskym občanom a dospelým cudzincom venujú viaceré komunitné centrá. **Na VÚC a mestských úradoch však nie je dostatočný počet sociálnych a komunitných pracovníkov vyškolených na poskytovanie poradenstva, či vzdelávania znevýhodneným skupinám priamo v teréne. V rámci vzdelávania ohrozených skupín je preto potrebné venovať pozornosť aj vzdelávaniu pracovníkov samospráv na prácu s ohrozenými skupinami. To si vyžaduje užšiu spoluprácu medzi samosprávami a poskytovateľmi VD, najmä MVO, ktoré sú najúspešnejšie vo vzdelávaní dospelých Rómov a migrantov. Ich skúsenosti plynú aj z mnohých medzinárodných projektov, na ktorých sa zúčastňujú a obohacujú svoju prácu o pozitívne skúsenosti zo zahraničia.**

Pre dosahovanie vyššej efektivity vzdelávacích programov pre cieľovú skupinu dospelých Rómov považujeme za dôležité (i) nastavovanie vzdelávacích cieľov v spolupráci s nimi, (ii) individualizáciu vzdelávania a (iii) prípravné vzdelávanie, ktoré by malo viesť aspoň k čiastočnému prekonávaniu jazykových a kultúrnych bariér medzi učiacimi sa a vzdelávateľmi (lektormi). Zároveň je potrebné umožniť znevýhodneným skupinám bezproblémový vstup do druhošancového vzdelávania.

Prevládajú názory, že druhošancové vzdelávanie by sa malo výrazne odlišovať od bežného školského vzdelávania, a viesť sa spôsobom, ktorý čo najlepšie zodpovedá potrebám účastníkov.

4. Téma: Kvalita vzdelávania dospelých a validácia

Kvalita

Vzdelávanie dospelých na Slovensku funguje prevažne na trhovom princípe a nie je dostatočne finančne podporované štátom. Európska rada síce prijala odporúčania, v ktorých konkrétne odporúča, aby Slovenská republika vyvinula rámec podnetov pre jednotlivcov a zamestnávateľov s cieľom podporiť účasť ľudí s nižším vzdelaním v procese celoživotného vzdelávania. Avšak financovanie resp. podpora vzdelávania dospelých zatiaľ nie je riešená. Tento fakt ovplyvňuje nielen

prístup pre ohrozené cieľové skupiny, ale aj obsahové zameranie ponuky a kvalitu vzdelávania dospelých.

Vo vzdelávaní dospelých prevažujú témy, ktoré účastníci využijú pre svoj profesijný rast. V prevažnej miere sa zaujímajú o vzdelávacie aktivity, ktoré možno charakterizovať ako ďalšie odborné vzdelávanie, rekvalifikácia či kontinuálne vzdelávanie. Záujmové, občianske vzdelávanie, vzdelávanie seniorov či iné vzdelávanie, ktorým účastník ďalšieho vzdelávania uspokojuje svoje záujmy, zapája sa do života občianskej spoločnosti a všeobecne rozvíja svoju osobnosť zostáva na pokraji záujmu. Na Slovensku chýbajú kvalifikačné štandardy, hodnotiace štandardy, štandardy kvality vzdelávacích inštitúcií. Pre vzdelávacie inštitúcie nie je stanovená povinnosť mať zavedený systém riadenie kvality. Viaceré vzdelávacie inštitúcie majú zavedené ISO, CAF, EduQua a pod., ale len na základe vlastnej iniciatívy a dôvodom okrem zlepšovania kvality je aj marketingové odlíšenie sa od konkurencie resp. splnenie podmienok verejných obstarávaní a tendrov.

V Slovenskej republike existuje široká sieť vzdelávacích inštitúcií (verejné, súkromné, neziskové) poskytujúcich vzdelávacie aktivity pre dospelých.

Nakoľko je poskytovanie vzdelávania dospelých (resp. mimoškolského vzdelávania) voľnou živnosťou, vzdelávacie podujatia môže v súčasnosti organizovať a poskytovať hocikto bez ohľadu na to, či má na to vyhovujúce priestorové, materiálno – technické alebo personálne zabezpečenie. **Nie sú stanovené ani minimálne štandardy kvality vzdelávacej inštitúcie, ale ani minimálne štandardy pre lektorov vzdelávania dospelých. L**ektor je voľná živnosť a keďže neexistujú legislatívne obmedzenia pre pôsobenie v oblasti vzdelávania, lektorom môže byť hocikto bez ohľadu na úroveň vzdelania, vedomostí, kompetencií či zručností.

Kvalita ďalšieho vzdelávania je čiastočne garantovaná štátom a to prostredníctvom hodnotení, ktoré vykonáva Akreditačná komisia Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pre ďalšie vzdelávanie (tzv. malá akreditačná komisia). Akreditácia je povinná pre vzdelávacie aktivity, ktorých cieľovou skupinou sú pracovníci verejnej správy, a pre niektoré vzdelávacie aktivity financované zo štátneho rozpočtu. Akreditácia vzdelávacích aktivít sa spravidla vyžaduje aj od tých poskytovateľov, ktorí chcú čerpať podporu z európskych fondov. O akreditáciu vzdelávacích aktivít môže z vlastnej vôle požiadať aj inštitúcia, ktorá nepodlieha povinnosti akreditácie. Vzdelávacie programy akreditované podľa zákona č. 568/2009 Z.z o celoživotnom vzdelávaní, pri ktorých sú postupne nastavované kvalitatívne kritériá týkajúce sa lektorských zručností a kvalifikácie lektorov, obsahu vzdelávania, priestorového či materiálno-technického zabezpečenia.

Situácia súvisiaca s akreditáciami podľa zákona 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní si v roku 2012 vyžiadala vytvorenie kvalifikačného štandardu pre lektorov ďalšieho vzdelávania, na základe ktorého inštitúcie ďalšieho vzdelávania majú možnosť vypracovať vzdelávací program a žiadať o akreditáciu vzdelávacieho programu Lektor. **Kvalifikácia lektora pozostáva z teoretických poznatkov, zručností a získaných lektorských kompetencií.** Teoretické poznatky obsahujú napríklad témy ako základy vzdelávania dospelých (terminológia, teoretické východiská, legislatíva), osobnosť a profesijné kompetencie lektora, špecifiká učenia sa dospelých, bariéry vo vzdelávaní dospelých, analýza vzdelávacích potrieb a stanovenie cieľov, stanovenie obsahu, metódy a formy vzdelávania, diagnostikovanie a hodnotenie vo vzdelávaní dospelých, komunikácia, moderné technológie vo vzdelávaní dospelých. Praktické zručnosti sa týkajú osvojenia si praktických lektorských zručností z oblasti projektovania vzdelávania; používania jednotlivých metód vzdelávania dospelých;

diagnostikovania vo vzdelávaní, využívania metód hodnotenia; prezentačných a komunikačných zručností a samostatného lektorského vystúpenia účastníkov. Pri tvorbe uvedeného kvalifikačného štandardu čiastočnej kvalifikácie Lektor boli použité rakúske podklady (model Weiterbildungsakademie Österreich, WBA), inšpiráciou bol aj Certifikačný kurz lektorov, ktorý šesť rokov poskytovala Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v SR (AIVD v SR) a má desiatky absolventov a kurz Akadémie vzdelávania, vytvorený prof. PhDr. Vierou Prusákovou, CSc., ktorý úspešne absolvovalo viac ako tisíc slovenských lektorov. Akreditáciu vzdelávacieho programu Lektor podľa zákona č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní získali desiatky vzdelávacích inštitúcií zo všetkých regiónov SR.

Kvalitu poskytovaného vzdelávania dospelých zabezpečujú poskytovatelia z verejného sektora dotazníkmi spokojnosti vyplnenými účastníkmi, spätnou väzbou od zamestnávateľa a akreditáciou vzdelávacích programov. Súkromní poskytovatelia upozornili aj na úlohu kvalitných lektorov, odborníkov z praxe, analýzu vzdelávacích potrieb, kvalitnú prípravu, profesionálny prístup, fundovaných garantov a lektorov vzdelávacích programov pri zabezpečovaní kvalitných programov. Úlohu zohráva aj efektívny manažment vzdelávacích programov a vhodné priestorové a materiálno – technické zabezpečenie vzdelávacích programov.

Validácia

Neformálne vzdelávanie nemá svoje spoločenské uznanie, jeho akceptácia zamestnávateľmi je na Slovensku nízka a nie je zabezpečená jeho validácia. **Pre uznávanie/validáciu kvalifikácií získaných neformálnou a informálnou cestou vznikli kvalifikačné štandardy (www.kvalifikacie.sk), ktoré však zatiaľ neboli uvedené do praxe.** Funkčných je približne 30 kvalifikačných štandardov, ktoré MŠVVŠ SR zverejnilo na portáli "Informačný systém ďalšieho vzdelávania".[32]

20. decembra 2012 vydala Rada EÚ Odporúčania k validácii neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa (2012/C 398/01) a vyzvala jednotlivé členské štáty, aby zaviedli relevantné usmernenia do roku 2018. Slovensko túto úlohu zatiaľ nesplnilo. Očakáva sa, že zavedením systému validácie v EÚ sa dovŕši takmer 50 rokov diskusií o podstate, význame, metódach a výsledkoch validácie kvalifikácií nadobudnutých mimo procesu formálneho vzdelávania.

V roku 2016 vyšla k tejto téme publikácia[33], kde sú podrobne spracované všetky aspekty validácie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Závery považujeme za vysoko relevantné, stotožňujeme sa s nimi a uvádzame ich v zostručnenej podobe:

[32] Informačný systém ďalšieho vzdelávania (http://isdv.iedu.sk/) bol zriadený na základe zákona č. 568/2009 o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov a slúži ako informačno – poradenský nástroj podporujúci rozvoj ďalšieho vzdelávania v Slovenskej republike. ISDV je určený predovšetkým vzdelávacím inštitúciám uchádzajúcim sa o akreditáciu programov ďalšieho vzdelávania ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a účastníkom vzdelávania, pre ktorých poskytuje základné informácie o akreditovaných programoch ďalšieho vzdelávania vo forme špecifikácie poskytovateľa vzdelávania, typov ponúkaných vzdelávacích programov a vzdelávacích modulov. Poskytuje základné informácie o procese overovania odbornej spôsobilosti a zoznam inštitúcií, ktorým boli vydané oprávnenia na vykonávanie skúšok na overenie odbornej spôsobilosti. Úspešným absolvovaním akreditovaného kurzu a overením odbornej spôsobilosti uchádzač nadobudne predmetnú kvalifikáciu. Vzdelávacie programy, ako aj skúšky prebiehajú v štátnom jazyku.

[33] Validácia výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa v SR (kol. autorov), Bratislava, ŠIOV, 2016, https://www.erasmusplus.sk/uploads/publikacie/analyza_validacia_vysledkov_neformalneho_vzdelavania_a_informalneho_ucenia_4377.pdf

- jednotlivec/ učiaci sa je ústrednou postavou procesu validácie, a teda musí byť účastníkom dialógu o tomto procese (spolu so sebahodnotením, reflexiou) a musí dostať potrebné rady a poradenstvo;
- treba vytvoriť systém, v ktorom budú výsledky validácie prenosné do formálneho kvalifikačného systému, ak je to v záujme učiaceho sa;
- presun k prístupom založeným na vzdelávacích výstupoch v kurikulách a kvalifikačných systémoch napomáha validácii a využívaniu spoločných štandardov vo formálnom systéme uznávania kvalifikácie;
- validáciu možno použiť na formatívne aj sumatívne účely;
- ak sa validácia dotýka osobných informácií, treba rešpektovať určité etické princípy a chrániť osobné údaje;
- úspešné metodiky hodnotenia obvykle kombinujú viacero techník, aj keď najčastejšie ústrednú úlohu zohráva portfólio;
- zabezpečenie kvality v procesoch validácie je kľúčovou úlohou, ak chceme vytvárať vzájomnú dôveru a dôveryhodnosť;
- otvorenou otázkou ostáva vytvorenie „veľkorozmerných“ systémov validácie NIU, aby sa uplatnila čo najväčšia efektívnosť (pomer kvalita vs. cena validácie);
- významné sú poradenstvo a školenia tých, ktorí riadia a realizujú procesy validácie, ich profesionalizácia, vytváranie komunít praxe a transparentnosť procesov validácie.

5. Téma: Kariérové poradenstvo

Kariérové poradenstvo je dôležitou sprievodnou činnosťou vzdelávania. Avšak pokiaľ ide o dospelých, nie je nijako inštitucionálne podchytené zo strany verejnej správy.

V súčasnosti sa kariérové poradenstvo pre dospelých na pôde verejnej správy najintenzívnejšie realizuje v rámci národného projektu „Podpora individualizovaného poradenstva pre dlhodobo nezamestnaných". Do projektu, ktorý implementuje UPSVAR bolo prijatých 129 poradcov, ktorí do júna 2021 majú poskytnúť 40-hodinové poradenstvo 50 000 dlhodobo nezamestnaným uchádzačom o zamestnanie. Okrem toho sa od decembra 2018 realizuje externou formou projekt o bilancii kompetencií, ktorou by malo prejsť do júna 2021 celkom 30 000 dlhodobo nezamestnaných**. Dôležité budú dopady týchto projektov v praxi. Ide tu však len o poradenstvo pre nezamestnaných.**

Kariérovým poradenstvom sa na Slovensku intenzívne zaoberá Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry. Združenie pracuje na vnútroštátnej i medzinárodnej úrovni prostredníctvom aktivít a iniciatív vyvíjaných svojimi členmi, a to najmä v týchto oblastiach: vzdelávanie, pracovné uplatnenie, podniková sféra / ľudské zdroje, veda a výskum týkajúce sa kariérového poradenstva.[34] Taktiež na Slovensku funguje centrum Euroguidance ako súčasť celoeurópskej siete, ktorá umožňuje vzájomnú inšpiráciu medzi poradenskými systémami v jednotlivých krajinách EÚ a podporuje rozvoj služieb

[34] https://rozvojkariery.sk/ciele-a-poslanie/

celoživotného poradenstva prostredníctvom výmeny príkladov dobrej praxe. Sieť Euroguidance zároveň podporuje mobilitu v Európe za účelom vzdelávania sa a odbornej prípravy.[35]

Zmeny na trhu práce vytvárajú tlak na osvojenie si nových vedomostí a ich flexibilné využívanie pri zmene pracovného miesta. Nové požiadavky na zmeny v kvalifikácii vytvárajú priestor pre kariérové poradenstvo, ktorého význam rastie. Zo štrukturovaných rozhovorov vieme, že (kariérové) poradenstvo poskytujú školy, úrady práce, súkromní poskytovatelia, avšak na úrovni samospráv táto služba nie je pokrytá. Moderná politika vzdelávania dospelých musí obsahovať aj poradenský prvok.

Aktéri a propagácia VD na národnej úrovni

Propagácia vzdelávania dospelých ako takého je veľmi slabá až nevýrazná. Stratégie EÚ, ako napr. Vzdelávanie a odborná príprava 2020 či Európa 2020 slúžia ako zdroj pre národné dokumenty, ale chýba ich implementácia. V rámci propagácie VD by bolo vhodné viac ich zviditeľniť a tak ich priblížiť do praxe v regiónoch Slovenska.

Napríklad dobrým príkladom propagácie VD bola kampaň organizovaná ŠIOV - **Vzdelávanie sa dospelosťou nekončí.** Kampaň organizovali v spolupráci s MŠVVŠ SR v mesiacoch október-december 2019 s cieľom posilniť účasť dospelých vo vzdelávaní zverejňovaním profilov tvorcov VD a „vzdelávačov“, ako aj príbehy ľudí, ktorým VD ovplyvnilo život. Myšlienka aj prevedenie kampane bolo veľmi dobré, avšak bez upozornenia na jej začiatok si bežný občan túto kampaň nevšimne, nebola dostatočne medializovaná.

Z účelom propagácie vzdelávania dospelých sa od roku **2011 organizuje Týždeň celoživotného učenia sa a od roku 2016** aj **Európsky týždeň odborných zručností tak na úrovni** EÚ, ako aj na národnej úrovni. Aj keď sa obidve podujatia už dostali do povedomia odbornej verejnosti, k občanom ich ešte stále treba dostať atraktívnejšími spôsobmi.

S cieľom popularizovať kvalitu vo vzdelávaní dospelých sa Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v SR rozhodla vyhlasovať **Cenu Asociácie inštitúcií vzdelávania dospelých** (Cena AIVD), ktorú každoročne udeľuje počas Týždňa celoživotného vzdelávania. Podobne, Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry každoročne vyhlasuje **Národnú cenu kariérového poradenstva. Obidve ceny sú udeľované počas Týždňa celoživotného učenia.**

Propagácia VD v regiónoch je zatiaľ veľmi ojedinelá a nevýrazná. Do Týždňa celoživotného učenia sa síce zapájajú poskytovatelia VD na celom území Slovenska, ale sú to ojedinelé propagačné aktivity. Propagácii VD v regiónoch je potrebné venovať sústredenú pozornosť a prípadne sa inšpirovať a prebrať dobrú prax zo zahraničia.

[35] Centrum Euroguidance na Slovensku www.euroguidance.sk

Aktuálne projekty a dokumenty vo VD

Môžeme konštatovať, že v sledovanom období, cca od roku 2014, sa problematike tvorby verejnej politiky zameranej na vzdelávanie dospelých venovalo aj niekoľko národných i medzinárodných projektov.

Projekty riešili viacero tém venovaných VD, od teoretického návodu na prípravu verejnej politiky vo vzdelávaní dospelých (projekt DIMA), cez mapovanie programov pre podporu prístupu ohrozených a vylúčených skupín ku vzdelávaniu dospelých a identifikovania a mapovania povahy a dostupnosti dát o VD (projekt ENLIVEN); cez sledovanie VD v regionálnom kontexte (projekt VEGA) a vplyvu výskumných a vzdelávacích aktivít VŠ na regionálny rozvoj (projekt HEREG).

Komplexnejší obraz o projektoch a ich výstupoch, ktoré sa realizovali na Slovensku alebo so zapojením slovenských organizácií však chýba.

V súčasnosti prebieha projekt BLUESS (Blueprints for Basic Skills Development in Slovakia / Plán rozvoja základných zručností na Slovensku), ktorý je zameraný na zmapovanie situácie v oblasti základných zručností, identifikácie problémov a návrh odporúčaní pre tvorcov politiky. [36]

V rokoch 2018-2023 sa na pôde Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) realizuje, na základe metodológie OECD, národný projekt Medzinárodné hodnotenie kľúčových kompetencií dospelých (PIAAC - Programme for the International Assessment of Adult Competences)[37]. Hlavným cieľom projektu je prispieť k zvýšeniu kvality a efektívnosti celoživotného vzdelávania získaním a vyhodnotením relevantných dát o úrovni kompetencií (čitateľská, matematická gramotnosť a adaptívne riešenie problémov) dospelej populácie na celom území Slovenska. Pomocou získaných dát bude možné efektívne a kvalitne nastaviť vhodné stratégie v oblasti vzdelávania. Vzhľadom na to, že pôjde o druhé meranie tohto druhu, vyhodnotené budú aj trendy v porovnaní s predchádzajúcim meraním. Ďalším cieľom národného projektu je získanie objektívnej spätnej väzby pre pedagogických zamestnancov o úrovni ich kompetencií, ktoré sa zisťujú prostredníctvom merania PIAAC Online (Vzdelanie a zručnosti Online).

Slovenská republika čelí viacerým megatrendom, akými sú globalizácia, technologická revolúcia a demografický vývoj. Spomedzi krajín OECD vykazuje Slovensko najvyšší podiel pracovných miest ohrozených dopadmi priemyselnej revolúcie 4.0. Priemysel 4.0 s vysokou mierou pravdepodobnosti bude znamenať úplnú zmenu alebo dokonca zánik mnohých profesií v súvislosti s robotizáciou, automatizáciou a digitalizáciou. Sledovať zmeny vo vývoji potrebných zručností pre 21. storočie pomôže Národná stratégia zručností pre Slovensko, ktorú vypracovalo OECD. Experti OECD predstavili odporúčania v štyroch prioritných oblastiach (i) posilňovanie zručností mladých, (ii) znižovanie nerovnováhy zručností, (iii) podpora vyššej miery účasti na vzdelávaní dospelých, (iv) posilňovanie využívania zručností na pracovisku**.**

OECD v hodnotení situácie vo VD na Slovensku odporúča veľmi aktívnu účasť štátu na zabezpečení a financovaní vzdelávania pre dospelých s cieľom získať potrebné zručnosti pre efektívnu účasť v práci a v spoločnosti. V tomto zmysle je potrebné rozvíjať VD, pre zvyšovanie pracovných zručností, ale aj posilnenie aktívnej účasti na spoločenskom živote. Materiál OECD sa zameriava najmä na

[36] Viac informácii na: https://www.facebook.com/Bluessproject/.
[37] https://www.nucem.sk/sk/merania/medzinarodne-merania/piaac/piaac-online

aktivity, ktoré je potrebné vykonať na národnej úrovni (zosúladiť stratégie, prijať/aktualizovať niektoré zákony).

Vzdelávaniu dospelých je venovaná aj iniciatíva UNESCO pri vytváraní globálnej siete Učiacich sa miest[38] s cieľom poskytnúť mestám inšpiráciu a skúsenosti s organizovaním vzdelávania dospelých. Sieť Učiacich sa miest UNESCO zastrešuje UNESCO Inštitút pre celoživotné vzdelávanie v Hamburgu a jej cieľom je združovať a podporovať mestá, ktoré kladú dôraz na rozmanité možnosti vzdelávania pre svojich obyvateľov. Cieľom neformálneho vzdelávania je výchova k udržateľnému rozvoju, ekonomický a kultúrny rozvoj a sociálna inklúzia. Na Slovensku sa do tejto siete zatiaľ neprihlásilo žiadne mesto.

V podobnom znení je aj Manifest VD pre 21. storočie[39], ktorý vydala Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých (EAEA). Usiluje sa v ňom o posilnenie vzdelávania dospelých v Európe, poukazuje na význam VD, ktoré dokáže meniť životy a transformovať spoločnosť.

Zhrnutie

Téma vzdelávania dospelých je súčasťou viacerých strategických dokumentov a dominuje aj v Európskom pilieri sociálnych práv. Hneď v úvode v Kapitole I - Rovnosť príležitostí a prístup na trh práce, článku 1: Vzdelávanie, odborná príprava a celoživotné vzdelávanie sa hovorí, že „každý má právo na kvalitné a inkluzívne vzdelávanie, odbornú prípravu a celoživotné vzdelávanie, aby si udržal a získal zručnosti, ktoré mu umožnia plne sa zapojiť do života spoločnosti a úspešne zvládať zmeny postavenia na trhu práce.“[40] Na zabezpečenie týchto práv sa zameriava aj náš projekt, ktorý vyhodnotil zistenú situáciu vo VD na Slovensku na základe informácií získaných monitorovaním verejnej politiky vzdelávania dospelých a jej uplatnením v regiónoch:

- strategické dokumenty o VD (2011) sú zastarané; chýba ich priebežná aktualizácia vzhľadom na súčasný vývoj vo VD
- stratégie o VD zostávajú iba v teoretickej rovine; otázkou je, kto má tieto stratégie uviesť do praxe
- podpora VD sa vo všeobecnosti zameriava viac na zvýšenie zručností pre zamestnanosť dospelých, zvýšeniu spoločenských, kultúrnych a občianskych kompetencií nevenuje dostatočnú pozornosť
- v porovnaní so Slovinskom a Estónskom, Slovensko nemá verejnú politiku VD prepracovanú a zavedenú do praxe na takej úrovni ako tieto krajiny; je tu možnosť inšpirovať sa ich skúsenosťami
- pravidlá validácie neformálneho a informálneho učenia nie sú prijaté ani uvedené do praxe
- nie sú stanovené kritériá hodnotenia kvality VD
- chýba propagácia VD
- chýba prehľad o realizovaných iniciatívach (príklady dobrej praxe) a projektoch v oblasti VD a využití ich výsledkov

[38] https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities

[39] https://eaea.org/wp-content/uploads/2019/02/eaea_2019_manifesto_A4_final_web.pdf

[40] Európsky pilier sociálnych práv https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_sk.pdf

- odborná terminológia používaná v oficiálnych dokumentoch nezodpovedá po obsahovej stránke terminológii používanej a odporúčanej EK/UNESCO, OECD; tým sa slovenský vzdelávací priestor dostáva do situácie, kedy nemôže niektoré odporúčania prijať a uviesť do praxe v očakávanom rozsahu
- zákon o celoživotnom vzdelávaní je zastaraný, je potrebné ho modernizovať a rozšíriť
- chýba legislatíva na zabezpečenie VD v regiónoch – kompetencie a finančné zdroje pre samosprávy VÚC/MÚ
- na úrovni samospráv (VÚC/MÚ) chýbajú
    - útvar, ktorý sa bude venovať VD – skúmať potreby VD v regióne, pripravovať stratégiu VD v regióne, zbierať existujúce dáta o poskytovateľoch, záujemcoch a potrebách (analýza vzdelávacích potrieb vo VD)
    - vyškolení pracovníci ovládajúci európske odporúčania, trendy, definície kompetencií a národnú legislatívu
    - analýza potrieb VD a jej zapracovanie do PHSR/regionálnych stratégií
    - užšia spolupráca so všetkými poskytovateľmi VD v regióne a databáza poskytovateľov VD (od VŠ cez SŠ až po súkromných poskytovateľov a MVO);
    - propagácia VD na regionálnej úrovni
    - informovanosť o druhošancovom vzdelávaní najmä u znevýhodnených účastníkov tohto vzdelávania (napr. poskytovanie vzdelávania v blízkosti bydliska odberateľov)
    - spolupráca VÚC s VŠ na regionálnom rozvoji
    - vzdelávacie aktivity CĎV a UTV zamerané na regionálny rozvoj
    - nevyužíva sa potenciál kultúrno-osvetových ustanovizní na poskytovanie záujmového a občianskeho vzdelávania
    - kariérové poradenské centrá a poradenské služby pre občanov vo všeobecnosti absentujú
    - nerozvíja sa užšia spolupráca medzi VÚC navzájom a výmena skúsenosti so VD
    - všeobecne na Slovensku chýba pripravenosť pre spoluprácu kľúčových hráčov pre regionálny rozvoj, čo sa prejavuje aj vo VD.

V tretej fáze projektu (09/2019 – 04/2020) Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých budeme na základe uvedených záverov vytvárať návrhy na opatrenia podporujúce vzdelávanie dospelých na miestnej a regionálnej úrovni s presahmi do národných dokumentov.

Príloha 1 - Porovnanie politiky vzdelávania dospelých na Slovensku, v Slovinsku a v Estónsku